

4. Удод О. А. Академік Валерій Смолій: Історіографічний портрет (до 70-річчя з дня народження). *Український історичний журнал*. 2020. №1. С. 15. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/179719/03-Udod.pdf?sequence=1>

Оксана КАСЬКІВ
Науковий керівник – доц. Ніна СВИСТУН

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В РОМАНІ СОФІЇ АНДРУХОВИЧ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ»

Вступ. Фразеологія і фразеологізми постійно перебували у колі досліджень багатьох науковців.

У мовознавстві поняття «фразеологізм» трактують по-різному. Фразеологічною одиницею (фразеологізмом) називають лексико-граматичну єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється у мовленні за традицією, автоматично, наприклад: *землі під ногами не чути, брати бика за роги*, а також семантично пов'язане сполучення слів, яке, на відміну від подібних до нього за формою синтаксичних структур (словосполучень чи речень), не створюється в процесі мовлення відповідно до загальних граматичних і значеннєвих закономірностей поєднання слів, а відтворюється у вигляді фіксованої конструкції з властивим їй лексичним складом і значенням [2, с. 50].

Дослідження фразеологізмів досі залишається важливим завданням мовознавців.

Проблемою вивчення фразеології займалися такі українські дослідники, як О. Потебня, В. Дубровський, І. Юшук, А. Грищенко, Н. Бабич, С. Шевчук, М. Плющ, Н. Шкурятяна та ін.

Фразеологічні сполуки є невід'ємним компонентом поезики творів багатьох українських письменників, в тому числі й Софії Андрухович.

Велика увага приділяється вивченню фонду української мови, значною частиною якого є фразеологія та фразеологічні одиниці, що представлені у творчості багатьох письменників. Вивчення української фразеології потребує уваги і на сучасному етапі розвитку її як мовознавчої науки. Пізнання багатства фразеології сприяє збільшенню словникового запасу, збагачує мовлення, надає йому колориту. Творчість Софії Андрухович також містить велику кількість фразеологізмів, котрі потребують нашого дослідження, адже функціонування фразеологізмів у творчій спадщині письменниці не є повністю дослідженою темою у мовознавстві.

Мета дослідження – аналіз фразеологізмів, почерпнутих із роману С. Андрухович «Фелікс Австрія», що дає можливість зрозуміти, як уміло авторка підбирає та використовує фразеологічні сполуки для характеристики персонажів, увиразнення їхнього мовлення тощо.

Основний текст. Фразеологія будь-якої мови – це скарбниця народу, мудрість його культури, що містить багатий матеріал про його історію, боротьбу проти гнобителів і агресорів, традиції, ідеали, мрії та сподівання. З давніх-давен люди передавали з покоління в покоління усталені фразеологізми, які є чудовими перлинами народної мудрості.

Фразеологія сповнена культурно-історичної пам'яті та мудрості народу, нагромадженої протягом століть. Сукупність усіх ідіоматичних одиниць є об'єктом фразеології як розділу лінгвістики.

Багато фразеологізмів виникло в результаті спостереження за дійсністю, зокрема за соціальними процесами, побутом і виробничою діяльністю, родинними стосунками і моральними нормами, природним середовищем, флорою і фауною. Усталені вирази характеризують усі сфери життя людей. Вони настільки міцно увійшли в нашу мову, що ми можемо їх навіть не помічати.

Фразеологічні сполуки є невід'ємним компонентом поезики творів багатьох українських письменників, в тому числі й Софії Андрухович. Письменниця часто використовує фразеологізми, які надають її роману виразного та емоційного забарвлення, адже особливості та своєрідність етностилю народу, його ідеї та цінності найяскравіше відображаються саме у фразеології.

У досліджуваному романі вони представлені так: Це було смішно: ми з Аделею – як небо і земля [1, с. 28]; Я прошепотіла Аделі, коли він вийшов до публіки на перший уклін – а вона закотила очі і боляче штовхнула мене в ребра своїм гострим дошкульним ліктем [1, с. 11]; Не встигла й оком змигнути, а Петро вже вчашав до нас, ніби до рідного дому [1, с. 47]; А що тепер їм скажеш? Лови вітру в полі [1, с. 54]; У будинку стоїть задуха, хоч ріж ножем це густе нерухоме повітря [1, с. 58]; Але, з рештою, ризиковано взагалі виїздити з дому в цю пору, сподіваючись не намокнути як хлющ, не загрузнути в болоті, не впасти, не виявитись змитим до однієї з Бистриць [1, с. 62].

Крім фразеологізмів, у романі часто трапляються діалектизми, а саме галицизми (*двірець, льокалька, мармуляда, румбамбар, плюсква, сос, швіндель, андрус, ровер*) та полонізми (*елегантний, мітрень, магістр, інтелігентний*).

Висновки. Отже, спостереження за функціонуванням фразеологізмів у романі Софії Андрухович «Фелікс Австрія» засвідчує їх широку уживаність, що допомагає створити особливий і неповторний світ авторки, в якому представлені думки, почуття, враження від людей і ситуацій. Продовжуючи спектр

лінгвістичних досліджень за романом, можна описати особливості функціонування не лише фразеологізмів, а й діалектизмів, полонізмів, порівнянь тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович С. Фелікс Австрія: роман. Львів: Видавництво Старого Лева, 2022. 288 с.
2. Бодик О. П., Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури , 2011. 416 с.

Ангеліна КОВАЛЬ

Науковий керівник – проф. Елеонора ПАЛИХАТА

ФОРМУВАННЯ ПУНКТУАЦІЙНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ ФУНКЦІЙНОЇ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ РОЗДІЛОВИХ ЗНАКІВ

Вивчення мови в школі відбувається відповідно до вимог програми, пунктуаційний матеріал якої розміщений відповідно до врахування психологічних і вікових особливостей школярів п'ятих-дев'ятих класів.

Ми ж пропонуємо розглядати проблему вивчення пунктуації відповідно до функцій, які виконують розділові знаки – *розділення* мовних відрізків і *виділення* таких. Перше ознайомлення з якими здійснюємо на уроках блочного вивчення мовного матеріалу і продовжуємо на інших уроках: вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого, формування умінь і навичок школярів, узагальнення і систематизації вивченого, повторення засвоєного.

Мета дослідження – створити методику вдосконалення формування пунктуаційної грамотності учнів основної школи на основі роздільної та видільної функцій розділових знаків для її впровадження в курс «Методика навчання української мови».

Термін «пунктуація» тлумачиться, як: 1) розділ мовознавства, що вивчає правила використання розділових знаків на письмі та 2) система розділових знаків та правил їх уживання для відображення синтаксичної структури української мови. Розділові знаки інакше називають знаками пунктуації.

Під розділовими знаками розуміється частина графічної системи мови – умовно прийняті значки, які вживаються на письмі для членування тексту за змістом та інтонацією. Розділові знаки використовуються також і в орфографії, наприклад: апостроф (’), дефіс (-), лапки («»), скісна риска (/) тощо. Розділові знаки призначені для полегшення сприймання змісту написаного [2].

В українській мові розділові знаки становлять усталену систему. У ній розрізняють одиничні (. : ... , ; - ? !) і парні розділові знаки (дві коми, два тире, дужки, лапки).

Роздільні розділові знаки – крапка (.), двокрапка (:), три крапки (...), кома (,), крапка з комою (;), тире (-), знак питання (?), знак оклику (!) є одиничними і кожний з них виконує свою функцію.

Роздільні розділові знаки служать для розмежування попереднього і наступного речення як частин у складному реченні, однорідних членів речення, речень у тексті тощо. Особливість роздільних знаків полягає в тому, що роздільні частини речення не можуть стояти одна всередині іншої [5]. Роздільні знаки можуть повторюватися, якщо члени і частини речення сурядні між собою.

Особливістю роздільних розділових знаків є те, що вони розділяють: 1) речення у зв'язному тексті, наприклад: *Ой три шляхи широкії докупи зійшлися, На чужину з України брати розійшлися, Покинули стару матір* (Т. Шевч.); 2) прості речення у складному: *Дивлюся, аж світає, край неба палає, соловейко в темнім гаї сонце зустрічає* (Т. Шевч.); 3) частини речення, що стоять у послідовності: *Посадила стара мати три ясени в полі. А невістка посадила високу тополю.*

Роздільні розділові знаки не можуть повторюватися, якщо члени і частини речення сурядні між собою. Роздільні (*віддільні*) розділові знаки – одиничні, вони ставляться: 1) у кінці речень, розділяючи текст на частини за допомогою: крапки, знаку оклику, знаку питання, трьох крапок, наприклад: – *Які ви, сусідоньку, мудрі! І де ви такого розуму навчилися? Замислився наш горобчик.* (Леся Українка). *Відбилися зорі у воді, летять до хмар тумани...* (О. Олесь); 2) у складних реченнях, розділяючи в них прості, наприклад: *Чому стоїш без руху ти, коли весь світ співає?* (О. Олесь); 3) у реченнях з однорідними членами для їх розділення, наприклад: *Сміються, плачуть солов'ї і б'ють піснями в груди* (О. Олесь) [5].

Видільні розділові знаки служать для позначення таких синтаксичних конструкцій, які вставляються в речення для доповнення, уточнення, пояснення, розкриття змісту одного або декількох його членів чи всього речення в цілому. Цими знаками виділяються: підрядні речення, що знаходяться в середині іншого речення, відокремлені члени речення, уточнювальні члени речення, звертання, вставні слова і речення, пряма мова. Видільні знаки є парні і не повторюються. Наприклад: *Він ішов собі, похнюпившись, тихо ногу за ногою посилаючи* (П. Мирн.).

Основою вивчення пунктуації є синтаксис, на матеріалі якого вивчається пунктуація. Упродовж навчання в загальноосвітній школі учні ознайомлюються: а) із пунктуацією простих речень, ускладнених і неускладнених (тире між підметом і присудком; тире в неповному реченні; розділові знаки при